

Затверджено рішенням Громадської ради доброчесності від 11.01.2019

Затверджено в уточненій редакції рішенням Громадської ради доброчесності від 16.12.2020

ІНДИКАТОРИ ВИЗНАЧЕННЯ НЕВІДПОВІДНОСТІ СУДДІВ (КАНДИДАТІВ НА ПОСАДУ СУДДІ) КРИТЕРІЯМ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ

Цей документ розроблено на основі кращих міжнародних практик у сфері суддівської доброчесності і етики, які зафіксовані у Бангалорських принципах поведінки суддів, коментарі до них, рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи, висновках Венеційської комісії та Консультативної ради європейських суддів, а також з урахуванням положень Кодексу суддівської етики, Керівних положень Громадської ради міжнародних експертів щодо проведення оцінки доброчесності, знань та практичних навичок кандидатів на посади суддів Вищого антикорупційного суду. Індикатори також засновані на попередній практиці Громадської ради доброчесності та враховують результати їх узгодження з Вищою кваліфікаційною комісією суддів України.

У змісті документа враховано думки експертів Ради Європи, Європейського Союзу та програми USAID “Нове правосуддя”. Цей перелік індикаторів є орієнтовним і не може тлумачитися як вичерпний. Перелік індикаторів буде поповнюватись під час роботи Громадської ради доброчесності. Громадська рада доброчесності також буде спиратися на практику Громадської ради міжнародних експертів.

К р и т е р і й 1: Н е з а л е ж н і с т ь

Індикатори, що вказують на невідповідність критерію:

1.1. Суддя (кандидат на посаду судді) пов'язаний з політичними силами і простежується вплив цього зв'язку на його кар'єру і (або) діяльність судді, що сприймається як політична залежність (наприклад, ухвалення рішень на користь політичних сил або осіб, пов'язаних з цими силами, стосунки непублічного характеру, які впливають на прийняття рішень з питань кар'єри, зокрема, лобіювання політичною силою призначення на посаду судді чи його переведення тощо). Суддя в схожий спосіб порушував принцип політичної нейтральності.

1.2. Суддя, обіймаючи посаду, приймав державні нагороди, а також будь-які інші нагороди, відзнаки, грамоти та інші схожі привілеї (крім нагородження за проявлену суддею особисту

мужність і героїзм в умовах, пов'язаних із ризиком для життя), що сприймається як виникнення політичної чи іншої залежності.

1.3. Суддя (кандидат на посаду судді) публічно підтримував акти чи дії, які порушують принцип верховенства права, принципи демократії, основоположні права людини.

1.4. Суддя ухвалював незаконні рішення під протиправним впливом (втручанням) іншої особи.

1.5. Суддя (кандидат на посаду судді або члени його сім'ї, близькі родичі) допускав поведінку, що свідчить про підтримку агресивних дій інших держав проти України, колаборацію з представниками таких держав, окупаційної адміністрації або їх пособниками (наприклад, без нагальної потреби відвідував РФ після початку збройної агресії, тимчасово окуповані території).

Однак поїздки в РФ, Автономну Республіку Крим чи на іншу тимчасово окуповану територію України з нагальної потреби до близьких родичів, для владнання майнових питань самі по собі не свідчать про наявність порушення цього індикатора.

1.6. Суддя (кандидат на посаду судді) використовував родинні, дружні та інші неформальні зв'язки для здійснення кар'єри чи отримання невиправданих преференцій.

1.7. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав дії або бездіяльність, що призвело до розподілу справ у суді з порушенням принципу випадковості при використанні автоматизованої системи, або іншим чином втручався в автоматизований розподіл справ.

1.8. Суддя допускав дії (бездіяльність) або ухвалював рішення, обумовлені політичними мотивами, корпоративною солідарністю, маніпулюючи обставинами чи законодавством, або мав економічну, корупційну чи іншу особисту зацікавленість в ухваленні (неухваленні) певного рішення.

1.9. Суддя (кандидат на посаду судді) використовував адміністративні, організаційно-розпорядчі чи інші повноваження для тиску (впливу) на іншого суддю з метою прийняття певного рішення або у відповідь на відмову судді вчиняти такі дії (прямі вказівки, тиск через адміністративні важелі впливу, створення відповідної атмосфери тощо) схилив іншого суддю до вчинення протиправних дій чи допомагав у цьому.

1.10. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав іншу схожу поведінку, яка вказує на недостатній рівень незалежності та спроможності не піддаватися впливу.

К р и т е р і й 2: Н е у п е р е д ж е н і с т ь (б е з с т о р о н н і с т ь)

Індикатори, що вказують на невідповідність критерію:

2.1. Суддя розглядав справи та/або ухвалював рішення на користь певної особи, інакше, ніж схожих випадках, або вчиняв дії для забезпечення участі у розгляді справи чи для невідповідного ускладнення або затягування розгляду справи, наприклад:

- брав участь у втручанні в автоматизовану систему розподілу справ (наприклад: розглядав справи, отримані з порушенням, про які він мав знати; сам втручався у розподіл або ж віддавав відповідні розпорядження іншим особам; він єдиний розглядав справи відносно однієї особи у ситуації, коли, як видається, мали місце маніпуляції з автоматизованою системою або втручання в її роботу);
- здійснив розгляд справи у незаконному складі суду, про що не міг не знати;
- уникнув розгляду справи / справ, зловживаючи правом на відпустку чи лікарняний або правом на самовідвід (наприклад, в одному випадку розглядав справу за наявності можливої підстави для самовідводу, а в іншому аналогічному випадку – на такій підставі заявив самовідвід і таким чином уникнув розгляду справи).

2.2. Суддя висловлювався щодо результатів розгляду справи на користь однієї зі сторін у випадку, якщо процес розгляду у цьому складі суду ще тривав (крім випадків, коли це було складовою процедури врегулювання спору за участі судді).

2.3. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав іншу схожу поведінку, яка свідчить про недотримання ним принципу неупередженості (безсторонності).

К р и т е р і й 3: Ч е с н і с т ь і н е п і д к у п н і с т ь

Індикатори, що вказують на невідповідність критерію:

3.1. Суддя (кандидат на посаду судді) не подав чи несвоєчасно подав декларацію добросовісності або повідомив у ній недостовірні (у тому числі неповні) відомості, наприклад, приховав відомості про правопорушення, прояв недобросовісної поведінки, втручання в діяльність судді тощо за наявності підстав вважати, що така інформація йому була відома.

3.2. Суддя (кандидат на посаду судді) не подав чи несвоєчасно подав декларацію родинних зв'язків або повідомив у ній недостовірні (у тому числі неповні) відомості, наприклад,

приховав у декларації родинних зв'язків члена сім'ї, близького родича або особу, стосовно якої був конфлікт інтересів, або яка робила сумнівні подарунки, або яка отримувала значні доходи сумнівного походження за участі декларанта, або має майнові зв'язки з декларантом або в особі і декларанта взаємні наявні зобов'язання тощо, за наявності підстав вважати, що така інформація йому була відома.

3.3. Суддя (кандидат на посаду судді) не повідомив про наявність конфлікту інтересів та (або) не вжив інших заходів для його запобігання.

3.4. Суддя не повідомив про протиправне втручання з боку іншої особи у його професійну діяльність щодо здійснення правосуддя.

3.5. Суддя (кандидат на посаду судді) надав неправдиві відомості під час добору або кваліфікаційного оцінювання для отримання позитивного результату при оцінці критеріїв професійної етики чи доброчесності або в межах інших юридичних процедур, які стосуються або не стосуються професійної діяльності чи кар'єри, для отримання позитивного результату або приховував чи заперечував своє порушення чи порушення інших осіб.

3.6. Суддя свавільно встановлював обмеження у реалізації права на мирні зібрання, що нівелювало реалізацію свободи мирних зібрань, наприклад, необмеженому колу осіб і (або) на тривалий час і (або) щодо необмеженого місця.

3.7. Суддя брав участь в ухваленні судового рішення, розгляді справи, що призвело до повторного ухвалення Європейським судом з прав людини рішення проти України.

3.8. Суддя (кандидат на посаду судді) був причетним до ухвалення неналежного рішення, внаслідок якого завдано шкоди культурній спадщині або створено істотний ризик завдання такої шкоди.

3.9. Суддя допускав поведінку, яка призвела до істотних порушень правил процесу, або істотного порушення основоположних прав і свобод, або очевидного та істотного порушення права на справедливий суд, або до значного суспільного резонансу при наявності фактів, які свідчать про обґрунтованість сумніву у чесності, неупередженості чи непідкупності судді та невмотивованість таких дій судді, що негативно впливає на авторитет правосуддя та суспільну довіру до суду (індикатором для цього можуть бути рішення Європейського суду з прав людини, рішення вищих інстанцій, окремі ухвали, притягнення до дисциплінарної відповідальності, очевидний характер порушень, масові протести, звернення міжнародних організацій, авторитетних громадських чи професійних організацій тощо). Наприклад:

- дії судді призвели до того, що обвинувачена у злочині особа багаторазово переміщується між психіатричним закладом і СІЗО, а її справа безпідставно тривалий час не вирішується по суті;

- суддя, обираючи запобіжний захід, не реагував на ознаки побиття особи, щодо якої вирішувалося це питання;
- суддя вирішував справу ігноруючи факти, що свідчать про очевидну фальсифікацію документів чи інших доказів;
- суддя приймав рішення з свавільним порушенням юрисдикції (підвідомості чи підсудності);
- суддя допускав істотне і необґрунтоване відхилення від власної попередньої практики, що призвело до прийняття незаконного рішення;
- суддя приймав незаконні рішення за наявності даних про вплив на нього;
- строки розгляду справи значно відрізняються від звичайних, що серед іншого свідчить про сумнівний особливий підхід до справи;
- рішення явно необґрунтоване, зокрема з посиланням на обставини, при наявності переконливих доказів про їх недостовірність, головні аргументи сторін проігноровані, рішення містить висновки, які очевидно та істотно суперечать встановленим обставинам, законодавству, правовим позиціям Верховного Суду, чи очевидно перекручують зміст норми закону, правових позицій Верховного Суду, практики Європейського суду з прав людини тощо;
- суддя приймав рішення за наявності очевидного конфлікту інтересів;
- суддя приймав рішення за умови недопуску сторін до процесу, або незаконної відмови у праві надання і участі в дослідженні доказів, які мають істотне значення для справи чи інших дій судді, які призвели до істотного обмеження сторін у реалізації своїх процесуальних прав;
- суддя застосовував очевидно непропорційні стягнення чи покарання, відшкодування, запобіжний захід або забезпечення позову;
- суддя ухвалював процесуальні рішення, які взагалі не передбачені законодавством і явно суперечать засадам справедливого судочинства.

3.10. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав дії (бездіяльність), що призвели до уникнення люстрації його або іншої особи з очевидним порушенням закону, наприклад:

- допускав складання довідок про відсутність підстав для застосування Закону “Про очищення влади” при очевидній недостовірності такої інформації;
- не вжив заходи для належного відображення рішення у Єдиному державному реєстрі судових рішень, наявність якого є підставою для люстрації;
- зазначив недостовірну інформацію про незастосування до нього заборон, передбачених Законом «Про очищення влади».

3.11. Суддя (кандидат на посаду судді) чи пов’язані з ним особи використовували сумнівні способи набуття майна у власність або користування, зокрема шляхом встановлення певних юридичних фактів, або ухилення від оподаткування чи ухвалення рішень, які дозволяли іншим особам вчиняти такі дії.

3.12. Суддя (кандидат на посаду судді) ухвалював або видавав судові рішення чи їх копії з грубим порушенням, а саме без фактичного розгляду справи (питання), проведення якого вимагається законом.

3.13. Суддя (кандидат на посаду судді) причетний до зловживання процесуальними повноваженнями чи правами, незалежно від того чи встановлені ці зловживання судом.

3.14. Суддя (кандидат на посаду судді), коли йому дозволяється це робити, відмовився пояснити, ухилився від відповіді, щоб спростувати інформацію, яка стосується його, має значний суспільний інтерес та істотно впливає на авторитет правосуддя, або вчинив інші схожі дії, які негативно впливають на авторитет правосуддя, та аналогічно не доклав зусиль для усунення негативних наслідків цих дій.

3.15. Суддя (кандидат на посаду судді) явно ухилився від участі у процедурах, необхідних для належного розслідування фактів, що містять ознаки злочинів, адміністративних, дисциплінарних чи інших правопорушень, у процедурі кваліфікаційного оцінювання (наприклад, неприбуття за викликами до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду у кримінальних провадженнях, відмова від надання пояснень в адміністративних чи дисциплінарних провадженнях тощо), або надавав завідомо неправдиву чи викривлену інформацію.

3.16. Суддя (кандидат на посаду судді) надавав/ використовував завідомо недостовірну інформацію або ж отримав/використовував завідомо недостовірний чи очевидно незаконний документ для набуття прав, звільнення від відповідальності або отримання будь-яких вигод для себе чи пов'язаних з ним осіб або сприяв іншим особами у здійсненні таких дій.

3.17. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав іншу схожу поведінку, яка свідчить про недотримання ним принципу чесності і непідкупності.

К р и т е р і й 4: Д о т р и м а н н я е т и ч н и х н о р м

Індикатори, що вказують на невідповідність критерію:

4.1. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав порушення правил етики у професійній діяльності чи в особистому житті, наприклад, ображав учасників процесу, інших осіб чи здійснював невинуватий тиск на них, порушував права журналістів, допускав неетичне спілкування з ними, не виконував або недобросовісно виконував свої батьківські / сімейні обов'язки, зокрема намагався зменшити їх обсяг через суд шляхом удаваного позову,

домовленого з іншою стороною, допускав грубі порушення правил дорожнього руху, уникав виконання підтверджених боргових та інших зобов'язань, зловживав своїми процесуальними правами у справах, де він є учасником, ухилявся від виконання судового рішення, використовував бланк суду для листування в особистих цілях, поширював завідомо неправдиву інформацію тощо.

4.2. Суддя (кандидат на посаду судді) вчинив корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення у т.ч. у тих випадках, коли встановлені порушення не мають складу адміністративного чи кримінального правопорушення у зв'язку із тим, що вартість майна є меншою ніж та, з якої настає така відповідальність.

4.3. Суддя (кандидат на посаду судді) поза межами професійної діяльності допускав регулярне спілкування із членами злочинної / терористичної організації, представниками окупаційної адміністрації Російської Федерації.

4.4. Суддя (кандидат на посаду судді) допустив академічну недоброчесність, наприклад, від свого імені використав результати чужої наукової чи творчої праці.

4.5. Суддя (кандидат на посаду судді) використав статус для задоволення своїх інтересів або інтересів інших осіб або дозволив своїми діями чи бездіяльністю іншим особам скористатись його статусом для отримання незаконних вигод чи безпідставної і несправедливої переваги.

4.6. Суддя (кандидат на посаду судді) безпідставно не задекларував майно і (або) повну інформацію, що підлягає декларуванню, як цього вимагає закон, або занижив і (або) завищив обсяг і (або) вартість майна, або безпідставно не подав інформацію для декларування членом сім'ї, або здійснив ці дії з порушенням встановлених законодавством строків.

4.7. Суддя (кандидат на посаду судді) безпідставно допустив значні розбіжності у відомостях, поданих у майнових деклараціях за різні або ті самі періоди.

4.8. Суддя (кандидат на посаду судді) не вжив достатніх заходів для з'ясування майнового стану осіб, стосовно яких він повинен подавати відповідні декларації, або дати пояснення у зв'язку із проходженням відповідних процедур (конкурс, кваліфікаційне оцінювання, дисциплінарні провадження тощо), внаслідок чого вказав неправдиву (у тому числі неповну) інформацію або вказав її з порушенням встановлених строків.

4.9. У досьє та/або поясненнях судді (кандидата на посаду судді) відсутня переконлива інформація про джерела походження ліквідного майна, витрат, отриманих благ (його, членів сім'ї чи близьких осіб) і/або легальні доходи, на думку розсудливого спостерігача, викликають сумніви щодо їх достатності для набуття такого майна, здійснення таких витрат, отримання благ.

4.10. Суддя (кандидат на посаду судді) або пов'язана з ним особа, отримали майно, дохід або вигоду, легальність походження яких, на думку розсудливого спостерігача, викликає обгрунтовані сумніви (безпроцентна позика у значних розмірах на шкоду позикодавцю, отримання у подарунок, безкоштовне користування або зі значною знижкою ліквідного майна, отримання ліквідного майна від власника, щодо якого немає підтверджень легальності доходу для придбання такого майна, заниження вартості такого майна тощо).

4.11. Суддя (кандидат на посаду судді) отримував службове житло внаслідок зловживань або приватизував житло, що було надане як службове, наприклад, штучно збільшив кількість зареєстрованих членів сім'ї; за наявності власного житла зареєструвався в гуртожитку; оформив власне нерухоме майно на родичів; отримав у такий спосіб другу-третю квартиру; отримав житло, приватизував його і одразу продав; отримав житло як службове і вчинив дії для його приватизації, зокрема вивів його з службового житла. Суддя (кандидат на посаду судді) сприяв або забезпечив можливість вчинення вказаних дій іншим суддею.

4.12. Суддя (кандидат на посаду судді) порушив вимоги щодо несумісності, наприклад, не передав права на управління своєю часткою в господарському товаристві.

4.13. Суддя (кандидат на посаду судді) не реагував на відомі йому випадки недоброчесної або неетичної поведінки колег, покривав таку поведінку або відомі йому факти протиправної діяльності суддів, працівників суду, адвокатів, працівників органів правопорядку, нехтуючи відповідальністю не лише за свою поведінку, а за діяльність системи правосуддя загалом.

4.14. Суддя (кандидат на посаду судді) допустив іншу схожу поведінку, яка свідчить про недотримання етичних норм.

К р и т е р і й 5: Р і в н і с т ь

Індикатори, що вказують на невідповідність критерію:

5.1. Суддя надавав очевидну не виправдану процесуальну перевагу одній зі сторін, допускав дискримінацію учасника процесу чи іншої особи.

5.2. Суддя (кандидат на посаду судді) допустив іншу схожу поведінку, яка свідчить про недотримання принципу рівності.

К р и т е р і й 6: С т а р а н н і с т ь

Індикатори, що вказують на невідповідність критерію:

6.1. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав вочевидь недбале оформлення документів (рішень, ухвал чи інших документів, пов'язаних із здійсненням суддею професійної діяльності; документів, поданих на участь в конкурсі/для проходження оцінювання тощо).

6.2. Суддя ігнорував практику Європейського суду з прав людини, наприклад, застосовував для обмеження права на мирні зібрання радянський указ про порядок проведення мирних зібрань після набуття статусу остаточного рішенням Європейського суду з прав людини у справі «Веренцов проти України».

6.3. Суддя (кандидат на посаду судді) без поважних причин допускав судову тяганину, якщо це призвело до порушення розумних строків розгляду справи, внаслідок чого, наприклад певні учасники справи отримали вигоду чи переваги або зазнали невинуватих втрат, справу було закрито у зв'язку із закінченням строків, порушники уникнули покарання, захист порушених прав став істотно ускладненим, недоцільним чи неможливим тощо.

6.4. Суддя допустив порушення принципу гласності і відкритості, наприклад, заборонив проведення аудіозапису у відкритому судовому засіданні, а після 28.03.2015 також відеозапису портативними технічними засобами, не допустив журналістів чи інших осіб до відкритого судового засідання або в інший спосіб перешкоджав роботі журналістів тощо. Суддя (кандидат на посаду судді), здійснюючи повноваження розпорядника публічної інформації, перешкоджав доступу до публічної інформації.

6.5. Суддя, не перебуваючи на робочому місці (був за кордоном, на навчанні, на тимчасово окупованій території тощо), ухвалював судові рішення.

6.6. Суддя одержав сертифікат про проходження навчання чи підвищення кваліфікації, але при цьому не проходив його взагалі або проходив не в повному обсязі.

6.7. Суддя невчасно виготовляв судові рішення чи передавав їх для оприлюднення, якщо це було систематично або умисно або стосувалося рішень у резонансних справах, а також тих справах, де судді чи іншим особам не вигідно, щоб рішення стало публічним.

6.8. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав іншу схожу поведінку, яка свідчить про недотримання ним принципу старанності.

Принципи застосування критеріїв добročесності та професійної етики та відповідних індикаторів

1. Завдання Громадської ради добročесності полягає у визначенні наявності обґрунтованих сумнівів щодо добročесності та професійної етики осіб, які проходять кваліфікаційне оцінювання.
2. Загальний поріг щодо сумнівів у відповідності кандидата на посаду судді має бути стандартом обґрунтованих підстав вважати, що кандидат на посаду судді може не відповідати критеріям добročесності / професійної етики. Такі «обґрунтовані підстави» можуть існувати не лише у випадку, якщо є перевірені факти, що вказують на невідповідність критеріям добročесності чи професійної етики, але також внаслідок певних обставин особа з погляду розумного спостерігача сприймається невідповідною цим критеріям, що впливає на довіру до судової системи.
3. Якщо було встановлено обґрунтований сумнів і особа чи інші джерела не спростували його, цього може бути достатньо для того, щоб Громадська рада добročесності затвердила висновок або залишила його в силі.
4. З метою проведення оцінки добročесності та професійної етики Громадська рада добročесності аналізує інформацію про особу, яка проходить кваліфікаційне оцінювання, членів його/її сім'ї та інших пов'язаних осіб.
5. Оцінка відповідності критеріям ґрунтується на інформації без обмеження часу чи території. Висновки інших органів, інформація, висновок або оцінка будь-якого національного чи міжнародного органу може вважатися доцільною, але не обов'язково є визначальною для Громадської ради добročесності.
6. Громадська рада добročесності, відносячи будь-яку невідповідну поведінку судді (кандидата на посаду судді) до підстав висновку, враховує її тяжкість і (або) систематичність, пов'язаність з іншою невідповідною поведінкою, ступінь впливу на сприйняття добročесності.

**Протокол
електронного голосування**

16.12.2020 Громадська рада доброчесності своїм рішенням затвердила ІНДИКАТОРИ ВИЗНАЧЕННЯ НЕВІДПОВІДНОСТІ СУДДІВ (КАНДИДАТІВ НА ПОСАДУ СУДДІ) КРИТЕРІЯМ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ в уточненій редакції, яка набирає чинності з наступного після ухвалення дня.

Рішення ухвалено 15-ма голосами з 15 голосів членів Ради.

У голосуванні взяли участь 15 членів:

1. Валько Вадим
2. Воробйов Євген
3. Жернаков Михайло
4. Куйбіда Роман
5. Марчук Антон
6. Маселко Роман
7. Мелких Едуард
8. Моторевська Євгенія
9. Остапенко Дмитро
10. Савчук Андрій
11. Серета Максим
12. Соколенко Наталя
13. Чижик Галина
14. Шепель Тарас
15. Яким'як Олег

**Координатор
Громадської ради доброчесності**

(підписано електронним цифровим підписом)